

Cesta do nikam

Čím víc jsem toužil jet na západ, tím umanutěji mě posílali na východ, na nejzazší východ. Možná, že abych mohl pokračovat v cestě započaté mými předky, jsem se musel vrátit tam, kde ta cesta začala? Netvrdím, že se mi to nelíbilo. Byly to cesty nejen v prostoru, ale i v čase. Einstein byl bohapustý žvanil. A filadelfský experiment jen takové divadýlko pro laiky. Jediný skutečný stroj času je Ukrajina.

Je to cesta do nikam. Cesta do postkomunistického pekla.

Z Kyjeva do Doněcku je nejlepší jet poltavskou trasou. Začít Nábřežní spojkou, která vede podél Dněpru, téměř rovnoběžně s řekou, minout pláže Truchanovova ostrova a Hydroparku, pěší most, most pro metro, Patonův most, potom průmyslovou zónu a jedinou kyjevskou mamutí dálniční křižovatku, kde se dá snadno ztratit mezi jednotlivými patry. Dále Jižní most, z kterého je nejlépe vidět celá šíře řeky, paneláky charkovského sídliště a nakonec boryspilskou dálnici, a sbohem, metropole.

Dát si něco k jídlu je nejlepší v Rešetylovce, která je už před vjezdem do Poltavy. Tam stojí za to z dálnice sjet. Po Rešetylovce je nejlepší na všechno hezké zapomenout. Auto nadskakuje na výmolech. Těch, kdo jedou stejným směrem, stejně jako protijedoucích je stále méně. Míjíme pole a sem tam osamělý strom. Hodně maličkých vesnic. Ještě jednou je třeba zahrnout v Kobyljakách. To je takové typické provinční město ukrajinského vnitrozemí. Jediná hlavní ulice s řadou patrových domů. Všechno ostatní tone v sádech. Napadrť rozbitá silnice. Několik důchodců tlačících kolo. V centru kostel podobný pyramidě, jedna benzinka a jeden obchod.

Dněpropetrovská oblast mi zůstává v paměti jen proto, že jsou tu na silnici zelené značky.

Trasa mezi Dněprem, tedy městem Dněpr, a Doněckem má evropské značení. Avšak jediné, čím se liší od rozbitých ukrajinských silnic, je větší hustota dopravy.

Po Pavlohradu vám začne docházet, že jste se ocitli uprostřed kraje s hornickou minulostí. Z nekonečné roviny tu a tam vyrůstají první haldy. Velké červené kopce hornin vytěžených z hlubin. Kavárny po cestě zmizely docela, zůstaly jen kiosky, kde za tři hřivny dostanete kafe do kelímku. Večer se u nich schází místní mládež.

Jednou na zpáteční cestě jsme se u takového kiosku zastavili, abychom si koupili vodu a doplnili hladinu kofeinu. Stmívalo se a náš řidič už měl červené oči. U vchodu do kovové budky stál motocykl Jawa. Na něm se předváděl kluk v bílých teplácích, bílém tričku a bílé kšiltovce, frajersky otočené kšiltem dozadu. V pravé ruce držel láhev zteplalého piva, které pěnilo a vytékalo, levou objímal oplácanou mladici. Když se smála, do tmy svítily její přední zlaté zuby. Jiný párek se líbal hned u vchodu do kiosku. „Pojedme odsud pryč,“ řekl chlapec na Jawě své přítelkyni. „To je můj oř, železný oř. A já jsem tvůj princ, bílý princ na krásném koni. Pojedme, hned teď, na kraj světa.“

„A co maturita? Ještě nemám maturitu,“ bránilo se zlatozubé děvče. „Kromě toho nemáme ani love na benzin.“ Tento dialog byl pro mě také první důkaz, že rozšíření ruštiny v tomto regionu není nic víc než mýtus. Chlapec na koni, tedy na Jawě, mi byl něčím sympatický. A byl bych je zlíbal za tu směs obou jazyků, za ten suržyk. Chlapec si lokl piva a nabídl přítelkyni.

„Dál to nesnesu. Je mi tu těsno. Těsno! Uteču. S tebou, nebo sám, ale uteču.“

Dopili jsme rozpustnou kávu, vyhodili plastové kelímky na hromadu smetí v příkopě a vyrazili. Oni zůstali, stejně nehybní,

u světel pouličního stánku, na mrtvé Jawě bez kapky benzínu,
která je nikam neodveze. Přinejmenším ne té noci...

Dál na východ roste počet hald a ukrajinština mizí.

Dál je Doněck. Hornická metropole. A ještě dál je území velké
ukrajinské deprese.

Velká ukrajinská deprese

Vydat se z Doněcku směrem na východ není vůbec lehké. Město snadno vpouští dovnitř, ale nevypouští ven. Vše je tu zařízeno tak, aby člověk propadl zmatku a zabloudil. Zejména silniční ukazatele. Téměř neviditelné, časem vybělené světlé značky na modrém pozadí vedou auto do neprůjezdné industriální džungle. Nejprve však nutí řidiče odbočit z hlavní silnice, z města do vesnic, přesněji na teritoria těžařských vsí. Není nic strašnějšího než se ocitnout večer v těžařské vsi, kde je cesta samá jáma plná vody, dokonce i v obdobích sucha. Kde jsou kolem dokola jen malá tmavá okénka, nachýlené střechy a štěkot tisíce psů. Většina domů jsou skrz na skrz shnilé dřevěné chalupy, které mají místo střechy igelitovou plachtu. Tyto vsi jsou ještě starší než název Stalino, jsou tady od dob Johna Hughese². Na dvorcích tu nejsou žádné děti, jen agresivní přiopilí vyholení mladíci posedávající v sedmi- až osmičlenných skupinkách. To je ale jen periferie velkoměsta, jen příslib velké deprese dál na východ.

Dál začíná průmyslová zóna. Stovky opuštěných garáží, ještě více skladů, bez oken, bez dveří, beze střech. Nekonečné betonové stěny. Rychlost jízdy bahnem, které kdysi bývalo silnicí, je zhruba pět až deset kilometrů v hodině. Silnici neustále křížují rezavé koleje, které z jedné strany mizí v uhelné tmě těžařských vsí a z druhé v ještě rezavějších branách s rezavými zámky. V dálce se rýsují rozebrané vagony. Pochybné ukazatele vystřídá cedule inzerující výkup šrotu. Dodávky po okraj naložené starým železem těkají sem tam a rozmělňují všudypřítomné bahno. Šrot tu byl a zůstává jedním z hlavních příjmů. Výmluvný je příběh

z roku 2003 nebo 2004, kdy z muzea přímo v centru Doněcku ukradli historickou lokomotivu zvanou Kukačka, odvezli ji do podobné průmyslové zóny a nechali rozřezat na šrot.

V určitou chvíli začnete pociťovat bezmoc a naděje, že odsud někdy vybědnete, vás nadobro opouští. Silnice dělá nepřírozené klikyháky, na deset zatáček doprava se objeví vždy jedna doleva. Máte pocit, že jste tu už byli a že jezdíte pořád dokola. Mapy nepomáhají, protože cesty, po kterých jedete, v nich vůbec nejsou značené. Ocitáte se v paralelním světě, z kterého není cesty ven.

Ráno je všechno mnohem jednodušší. Dokonce ani haldy hlusiny nevypadají děsivě. Naopak, působí jako ozvěna jakéhosi neznámého majestátu.

Silnice na východ je prázdná. Dvě tři auta na sto kilometrů. Není na tom ostatně nic divného. Na cestě z Doněcku do Sněžného jsem napočítal dvě nebo tři benzinky. Jen jedna z nich byla funkční a jakž takž udržovaná. Ostatní vypadají stejně, jako vypadaly v šedesátých, či dokonce padesátých letech minulého století. Cihlová budka. Štěrka místo asfaltu na příjezdové cestě. Dva stojany, kdysi natřené na červeně. Žádný měřič benzínu, žádný ceník. Ve stínu budky v koženkovém křesle odpočívá asi tak osmdesátiletý dědek. Má husté šedivé vousy, kostkovanou košili. Prohlíží si obrazce křečových žil na svých nohou.

„Benzin máme,“ upřesňuje, „92oktanový za osm hřiven. Ale diesel ne, už je to rok, co ho dodali naposled.“

Benzin mají, pravda nikoli v čerpadle, nýbrž v kanystru. Stařík podává kanystr, z kterého odkapává palivo, a přitom lačně potahuje ze své cigarety.

Hned za makijevskými paneláky se krajina mění, stepní rovinu střídají kopce. Jsou složité členěné a připomínají povrchový důl. Před námi je Doněcká vysočina.

Nalevo od cesty je Zuhres. První depresivní místo. Zuhres, To rez, dokonce i názvy těch měst jsou jakoby mrtvé. Kde by se tu taky vzal život? Zuhres leží v dolině. Totožné paneláky, jeden jako

druhý, jakoby strachy schoulené k sobě, a na kopci komíny tepelných elektráren, z kterých se valí šedý kouř. Nic víc.

Depresivní místa ztělesňují krach industriální civilizace. Smrt strojů. Konec modernismu. Nemožnost a apriorní neschopnost lidstva uzpůsobit svět svým představám. Evropa a Amerika na to přišly ve druhé polovině 20. století, donětčí domorodci to nepochopili dodnes. Z posledních sil se chytají starého života. Blouzní za minulostí. Dokladem toho je spousta rudých praporů a symbolů SSSR.

Starší buclatá paní ekoložka nás zve na návštěvu. Nežije sama, ale se zvířaty. Několik koček (které jsem nedokázal ani spočítat), pes, andulka, kanárek a rybičky. Byt je i tak příliš velký. Spousta koberců a starého sovětského nábytku. Dokonce tu má i klavír. Teď by to všechno s radostí vyměnila za hotovost, ale podobné harpádá tu nikdo nepotřebuje. Přípravuje nám pohoštění. Mazlavý chleba, majonéza, salám s výstižným názvem „hornický“, páchnoucí a chutnající po uhlí.

Toto místo nemělo nikdy vzniknout. Toto místo nevzniklo. Kdysi tu byla kozácká ves Zujivka. Jezdili se sem zotavovat tuberkulózní pacienti. Byly tu lázně a lyžařské středisko (sic!). Ještě nedávno tomuto místu říkali Doněcké Švýcarsko.

První řadu elektráren vybudovali ve třicátých letech. *Zujivská státní regionální elektrárna*. Zkráceně rusky ZuHRES. Pak další, následně ještě nějaký metalurgický závod. Ale v polovině devadesátých let začal Zuhres vymírat. Doslova. Na jednom z pahorků, z něhož je dobře vidět celé město se všemi jeho komíny, je hřbitov. Komíny a kříže. Hodně nových křížů. Procházíte jejich řadami a díváte se na roky narození a úmrtí, počítáte průměrný věk jejich obyvatel. 45, 39, 55, 59, 25, 28, 33, 34. Málokdo se tu dožije šedesáti.

Od počátku devadesátých let do začátku nového tisíciletí počet obyvatel Zuhresu klesl o polovinu. Na sto tisíc.

Nyní se téměř každý Zuhresovan považuje za ekologa. Ta část obyvatel, která je aktivní a jakž takž zdravá, postává před admini-

strativními budovami v centru Zujivky. Několik mužů, bývalých vojáků z Afghánistánu, si vzalo khaki kalhoty a bundy a bojují za Zujivský chráněný krajinný park. Doufají, že se jim podaří aspoň něco zachránit před šedivým dýmem.

Ze všech sil vystupují proti otevření nového úseku továrny na vanad. Myslí si, že se v ní po nocích vaří podezřelé lektvary. Každá místní důchodkyně, která se v létě vyhřívá na lavičce před svým panelákem a drbe se sousedkami, vám bez zaváhání poví všechno o škodlivém vlivu vanadu a titanu na lidský organismus. Před radnicí postávají menší skupinky. Dva ekologové v khaki si myslí, že vedou válku a že v ní zvítězí. Z kanceláří vybíhají úředníci s aktovkami v laciných oblecích a ženou se někam dál, aniž by si jich všímali. Skáčou do svých starých aut a přitom něco brebentí lámanou ruštinou do mobilů z druhé ruky.

Jeden z postarších úředníků se přece jen zastavuje a nabízí ekologům smír.

„No ták, chlapi, pojďme žít v míru! Máme tu nezaměstnanost. A my jen vytváříme nová pracovní místa!“

„K čemu nám budou v hrobě vaše nová pracovní místa! Léky jsou dnes tak drahé, že na ně lidem nestačí výplata!“ křičí na úředníka plešatý chlap v khaki, ale ten neslyší, protože právě třísknul dvířky své sovětské Volhy.

V noci, dokonce i za největších veder, tu nadoraz zavírají okna. Ale ani zavřená okna neochrání před štiplavým zápachem a dusnem. Místo aby spali nebo se modlili, Zuhresované celou noc prokašlou.

Žluté autobusy s černými smutečními pruhy na bocích, které se za SSSR používaly jako pohřebáky, těkají sem a tam zaživa pohřbeným městem a hledají mladé mrtvolky, které taktak stačí převážet na nová sídliště.

Za špatného počasí tone Zuhres v šedém kouři jako v mlze.

Ale ani to ještě není konec deprese, je to jen její začátek.

Šachtarsk, Torez a Sněžné umřely, když zavřeli doly. Všichni,

kdo jsou toho ještě aspoň trochu schopni, odtud utíkají do Doněcku. S ranci, do kterých si balí nejdůležitější věci, bez peněz, bez naděje, že si najdou práci. Jdou podél silnice, ty nejmenší děti nesou v náručí, a čas od času se ohlížejí, jestli je někdo ne-sveze. Kolem je ticho.

Z nekonečného pustého pole porostlého plevelem ční haldy hlušiny. Rezavé kužely vyrovnané do řady. Jeden, druhý, třetí. Nevím proč, ale připomínají mi obrovská mraveniště. Po úbočích se pohybují malé figurky. Zblízka se proměňují v lidi. Nejčastěji v muže, ale jsou tu i ženy. V rukou mají lopaty a kbelíky, lezou nahoru po sypkém povrchu, sjíždějí dolů spolu s kameny a kusy hornin.

Čas od času se zastavují, čmouchají. V některých místech začínají kopat.

V sovětských dobách se příliš nešetřilo. Spolu s hlušinou se vyhazovalo také velké množství uhlí. Nyní, hlavně na podzim, se hodí. Většina vesnic tu vůbec nemá zavedený plyn, všechno je na uhlí. Kromě toho je tady uhlí také hlavní měnou. Jeden kbelík uhlí stojí asi pět hřiven. Když má člověk štěstí a dost sil, za jeden den si vydělá na dvě tři piva. Nebo dokonce na láhev něčeho ostřejšího.

Vodka je tu velmi laciná. Ale má odpornou pachut'. Vodka obecně nechutná nijak dobře, ale tady se vůbec nedá pít. Hned po prvním loku má člověk nucení na zvracení. Organismus protestuje proti specifickému zápachu, pachu smrdutého technického lihu, proti pálení z uhlí.

Sněžné je město. Přinejmenším na mapě tak vypadá. Ale po příjezdu sem se člověk ocitá v nepřehledné zmeti propadajících se uliček, jejichž povrch netvoří asfalt, ale uhlí. Není tu žádná zděná budova, dokonce ani žádný patrový dům. Samé dřevěné chalupy a nízké, k zemi přimáčkuté chatky. Žádný strom. Na periferii této periferie žije osamělá starší žena. U ní na dvorku se v klubku válí kocour a pes, rvou si navzájem chlupy. Žena si

jich nevyšímá. Ukazuje nám papír velikosti A4. Je na něm portrét mladého muže. Výrazné rty, kudrnaté vlasy. Je to její syn. A je tomu přesně rok, co umřel. Nejdřív zemřel manžel. To už je dávno. V dole. Otrávil se metanem. Ale muže jí není líto. Byl to ochlasta a rváč. Ale syna ano. Syn nepil a měl ji rád. Taky pracoval v dole. A když dům zavřeli, šel na *kopanku*. Kopanka, to je taková šachta, díra, nora. V kopance místní dokážou těžít uhlí. Kopankám se říká také *doury*. Některé leží přímo nám pod nohama, ne víc než deset metrů pod zemí. A oni v nich hrabou, hrabou, hrabou v naději, že narazí na své černé zlato. Loží v nich v podřepu. Beze světla a beze vzduchu. Bez jakýchkoli bezpečnostních opatření. Když někdo najde uhlí pod vlastní chalupou, zaplatí úřadům desátke a zbytek je jeho. Ostatní kopanky jsou soukromé. Za tunu uhlí platí soukromníci horníkům pár hřiven.

Její syn nejdřív pracoval spolu s parťákem pod jejich chalupou. Potom šel k soukromníkovi. Pracoval navečer a v noci, protože přes den šachty hlídá policie. A jednoho rána se nevrátil. Jak zemřel, to jí nikdo neřekl. Neví, jestli se udusil plynem nebo se přihodilo nějaké jiné neštěstí.

Na každém dvorku tu mají svůj vlastní tunel do podzemí. Černou díru. Silnice je tu plná prasklin a děr. Najednou začínám cítit, že se země pode mnou chvěje, protože je skrz naskrz provrtaná tunely. Celým bludištěm tunelů. Kluk, který vlezl do sklepa na jednom konci vesnice, vyleze za chvíli na jiném, asi tak o sto metrů dál s pytlek uhlí v podpaží.

Jiná žena mě táhne za ruku a ukazuje mi jedinou stěnu své letní kuchyňky. Zbytek se zřítíl.

„Už se bojím jít spát,“ svěruje se mi. „Ještě trochu a všichni jsme pod zemí.“

Uhlí na korby nákladáků nakládají kluci. Je jim kolem třinácti až patnácti let. Všichni jsou černí. Žádný z nich nechodí do školy. Ruce mají sedřené do krve, ale krev mají taky černou. Jen bělma mají bílá. A červené rty. Pomalu se z nich stávají ne-

gři. Není to příliš korektní poznámka, ale o jakou korektnost tu, sakra, může jít?

Nikdo s námi nechce mluvit. Všichni mají strach. Když vidí cizince, koukají, aby se co nejdřív rozutekli. Zalézají do svých děr jako švábi a zavírají dveře na všechny zámky.

Některé kopanky jsou raženy vodorovně, jiné kolmo. Jako studny. Dva muži otáčejí hřídeli a vytahují zpod země svůj černý chléb, kýbl za kýblem. Jiní dva mezitím kutají pod zemí.

Kolem dokola jsou pole, ale nikdo se o ně nestará. Tak vysoký a věčný plevel jsem ještě nikde nikdy nespatriil. Tato země rodí jen uhlí.

Byl jsem tam v letech 2004, 2005 a 2006. Možná že dnes už to místo neexistuje. Možná se propadlo pod zem a žije si tam dál ve věčné tmě. Nevím.

Velké kopanky leží za městem, aby nebyly tak na očích. Jsou to dřevěné boudy s igelitem místo dveří. Uprostřed mají díru. Do díry vedou dřevěné koleje, na kterých stojí vozík na uhlí. Jak hluboko a daleko směřuje tunel a jestli je někdo dole, těžko říct. Je možné, že tu už žádné uhlí není. Podobných tunelů jsou kolem stovky. Vedle jednoho z nich sedí skupinka neoholených mladých mužů s černými těly a tvářemi. Pijí kořalku. Tu odpornou kořalku, která se pít nedá. Ale oni ji do sebe lijí z cínových plecháčků jako vodu. Jejich těla tomu jedu přivykla, dokážou jím dokonce zahnat žízeň. Oči mají náhle skleněné a plné zloby, jsou připraveni vrhnout se na nás a prorazit nám svými krumpáči lebky, rozbít světla a skla v našem autě. Jsou naštvaní, uhelná kořalka jim napovídá, že tu je něco špatně, že se děje nějaká krivda, že jejich život mohl dopadnout úplně jinak, kdyby se narodili v jinou dobu nebo třeba na jiném místě. Dobře ustrojení sytí lidé s bílými rukama a bílými tvářemi a navíc v novém autě jen potvrzují jejich domněnky o existenci jiného světa. A všechna jejich bolest, všechen jejich žal a sebelítost náhle vzkypí v jejich zamlžených mozcích v podobě tupé zloby vůči tomu jinému, nespravedlivému světu. My jej ztělesňujeme. A oni jsou připraveni nás

zničit. Sahají po svých krumpáčích a v těsné řadě se k nám blíží. Tak ať! Když lepší svět existuje, a oni nemůžou být jeho součástí, raději jej zničí, ať jim to není líto.

Myslím, že čas od času tito podzemní krtci vidí projevy jiného, sytého, ba dokonce přesyceného světa. Když si majitel šachty přijíždí pro uhlí. Se svými zlatými hodinkami za několik tisíc dolarů na zápěstí. Tak rádi by jej praštili motykou, ale nemůžou. Nehledě na litry vypité kořalky, nemůžou. Ruce je neposlouchají. Protože vědí, že ten zlý lakomý chlap v havajské košili jim výměnou za uhlí dá pomačkané bankovky, za které se dá koupit kořalka, chleba, konzervy, majonéza a „hornický“ salám. Všechno, co tu mají v krámě. Všechno, co potřebují. A když ho zabijí, tak na jejich místo přijdou jiní, mladší. A oni skončí ve vězení a místo toho chlapa přijde taky jiný, mladší, a bude dávat bankovky jiným, mladším. To dokázali pochopit. Proto skřípají zuby, dál dloubou do země a nenávidí lidi v autě.

V Torezu mají centrum, dokonce náměstí, které je ve dne v noci prázdné. Z asfaltu raší tráva. Na jedné z fasád visí obrovské mechanické hodiny, které se zastavily už před lety. Ukazují buď pravé poledne, nebo půlnoc. Ale existence tohoto prázdného středu deprese nijak neuменьšuje.

Šachtarsk stejně jako Sněžné, na rozdíl od Torezu, žádné centrum nemá. Je to svět sám o sobě, velmi vzdálený jakémukoli středu civilizace. Je to okraj světa. Leží dvacet nebo třicet kilometrů od Ruska, pokud přistoupíme na to, že Rusko existuje. Je tu však městská zeleň, ztrouchnivělé vysokánské topoly. Čas od času některý z nich spadne.

Po obou stranách silnice stojí těsně jeden vedle druhého kostry jednopatrových domů. Vypadají jako kostry mamutů. V těchto budovách kdysi žili horníci se svými rodinami. Žili v maličkých pokojících, se společnou kuchyní, společným záchodem a, v lepším případě, také společnou koupelnou. Na šňůrách na dvorku sušily jejich ženy prádlo. Jejich děti tam skákaly panáka. Teď tu

není nic. Uprostřed trosek domů chodí nějací lidé, vytrhávají z podlah poslední prkna a vytahují poslední střepy z oken. Úpadek pokračuje. Odehrává se tu jakási kompenzace: kdysi, za sovětských časů se lidé k věcem chovali nedbale a neuctivě, nyní má každý kousek haraburdí cenu.

Zůstal stát jen jeden poslední dům. Právě jej rozebírají. Na troskách pracuje celá početná rodina, asi tak deset lidí, počínaje starým dědou a konče malými vnuky. Odlamují cihly, vytrhávají podlahy, vytahují hřebíky. Všechno to úhledně vrší do přívěsu za staříčkým pomačkaným autem. Prázdnou ulicí právě jde jejich konkurent, fousatý dědek s rachotícím vozíkem. Na vozíku si veze kusy nějakého starého železa. Když spatří poklad v podobě nerozebraného domu, začne slintat závistí. Velké množství soupeřů ho vůbec neděsí. Vrhá se na ně s obviněními a nadávkami. Nadává jim do mrchozroutů a supů. Kojotů. Šakalů. Hyen. Adamsova rodinka, aniž při tom přeruší práci, mu repliky vrací. Dědek s vozíkem si nachází místečko nedaleko nich a pouští se do rozebírání, proklínaje při tom všechny, kdo zničili velkou a mohutnou říši. Vydlobává cihly, hází na svůj vozík kusy šrotu, vyhrožuje všem policií. Práce kypí, všichni se do pasu svlékají. Dokonce i ženy zůstávají jen v běžových podprsenkách nadměrných velikostí.

A v tu chvíli se z útrob domu ozve nárek, spíš zvířecí než lidský. V otvoru po rozebraných dveřích se objeví opuchlá žena.

„Já tu bydlím,“ říká, „to je můj dům.“

Už nevím, jak se jmenovala. Má to nějaký význam? Mrchozrouti (kojoti, šakalové, hyeny) se na okamžik zastavují, ale zpět se vrací ke své práci. Žena nás zve dál. Vede nás chodbou bez podlahy a stropu do zákoutí napěchovaného haraburdím. V jejím pokojíku se ještě uchovaly dveře. Je tu dokonce strop. Sklo v okně je pryč, místo něj igelit. V pokoji stojí postel, stůl a skříň. Ve skříni visí dvoje staré šaty a župan. Svetr a nějaký vačák. Gumáky, polobotky a pantofle. Na stole stojí sklenice, vaříč a nakousnutý bochník chleba.

„Pracuju v továrně na transformátory,“ říká žena. „Na směny. Dva dny tam, tři dny tady. Záchod nemám. Jak se meju? No jak asi, leju si sem vodu a šplouchám ji na sebe. No sem do lavoru. Teď odpojili elektrinu, to už je horší. V zimě? Nevím. Zimy je třeba se dožít.“

Je těžké odhadnout, jak je stará. Může jí být čtyřicet, padesát nebo třeba sto. Obličej má opuchlý. Nejspíš od alkoholu. Ale je také zřejmé, že nepije pořád a taky nijak zvlášť moc.

Zvenku jsou slyšet rány. Rozebírání domu pokračuje.

Žena vyčerpaně uléhá do postele a otáčí se ke zdi. Je jí jedno, že tu někdo je. Její dům přestal být domovem, přestal být domem, doslova. Brzy už tu nebudou stěny ani střecha. A jí je jedno, jestli na ni bude zvenku vidět, nebo ne.

Ale ani to ještě není konec deprese. Protože deprese nemá konec.

Nejhorší je to tu během horkých dnů koncem srpna. Když věje řehavý vítr od východu. Odtamtud, kde podle mapy leží Rusko. Ale tato místa jsou dokladem toho, že mapám není radno příliš věřit.

Vítr přináší pocit bezvýchodnosti a tupé agrese.

Tento svět zřejmě nemá naději na záchranu. Aby se mohl znovuzrodit, musí zahynout.